

Warsztaty interpretacyjne. Czesław Miłosz *To*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Czesław Miłosz, *To*.
- Źródło: Julian Kornhauser, *Czesława Miłosza strategia ochronna*, [w:] *Poezja i codzienność*, Kraków 2003, s. 18.
- Źródło: Julian Kornhauser, *Czesława Miłosza strategia ochronna*, [w:] *Poezja i codzienność*, Kraków 2003, s. 17.
- Źródło: *Słownik terminów literackich*, oprac. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, red. J. Sławiński, Wrocław 1988, s. 285.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Kuźnia*, [w:] *Dalsze okolice*.
- Źródło: Łukasz Tischner, *Sekrety manichejskich trucizn. Miłosz wobec zła*, Kraków 2001.
- Źródło: *Niewyrażone*, [w:] Czesław Miłosz, *Wiersze wszystkie*, Kraków 2011, s. 798.
- Źródło: Jan Twardowski, *Szukałem*, [w:] Jan Twardowski, *Zaufałem drodze*, Warszawa 2007, s. 421.
- Źródło: Roman Ingarden, *Człowiek i jego rzeczywistość*, [w:] Roman Ingarden, *Książeczka o człowieku*, Kraków 1987, s. 38.
- Źródło: Barbara Stelmaszczyk, *Miłosz: autorefleksja jako temat poetyckiego opisu*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2012, nr 18.
- Źródło: Wystan Hugh Auden. Cytat za: Czesław Miłosz, *Przeciw poezji niezrozumiałej*, [w:] *Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja* nr 5-6, 1990.
- Źródło: Stanisław Barańczak, *Język poetycki Czesława Miłosza: wstępne rozpoznanie*, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja”, nr 4-5/1981, s. 58–59.
- Źródło: Jan Błoński, *Epifanie Miłosza*, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja”, nr 4-5/1981, s. 58–59.
- Źródło: Józef Tischner, *Krótki przewodnik o życiu*, Kraków 2017, s. 116–118.

- Źródło: Czesław Miłosz, *To*, [w:] tegoż, *To*, Kraków 2000, s. 7.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Szczęście*, „Gazeta Wyborcza” 2001.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Szczęście*, [w:] *Gazeta Wyborcza*, 2001.

Warsztaty interpretacyjne. Czesław Miłosz *To*

Poezja jako zachwyt i poezja jako pamięć. Ucieczka przed złem świata czy próba ocalenie tego, co w świecie piękne – jak definiował swoją misję Czesław Miłosz? Czy była to w istocie misja, czy strategia obronna? W wierszu *To* poeta przyznaje się do wszechogarniającego doświadczenia egzystencjalnego lęku. I właśnie ten lęk jest uzasadnieniem jego twórczości. Niepokój kieruje poetą i prowadzi w stronę poszukiwań metafizycznych.

W tej części cyklu lekcji, która została poświęcona nauce metody czytania i analizowania wierszy oraz opracowywania pisemnej interpretacji, na przykładzie wiersza Czesława Miłosza *To*, przećwiczysz zdobyte dotąd umiejętności.

Twoje cele

- Sformułujesz tezę interpretacyjną wiersza *To* Czesława Miłosza.
- Określisz cel zastosowania dwóch planów czasowych w utworze.
- Wskażesz motywy poetyckie pojawiające się w wierszu.
- Dokonasz interpretacji utworu *To*.

Przeczytaj

((Czesław Miłosz

To

Żebym wreszcie powiedzieć mógł, co siedzi we mnie.
Wykrzyknąć: ludzie, okłamywałem was
Mówiąc, że tego we mnie nie ma,
Kiedy TO jest tam ciągle, we dnie i w nocy.
Chociaż właśnie dzięki temu
Umiałem opisywać wasze łatwopalne miasta,
Wasze krótkie miłości i zabawy rozpadające się w próchno, Kolczyki,
lustra, zsuwające się ramiączko,
Sceny w sypialniach i na pobojuwiskach.

Pisanie było dla mnie ochronną strategią
Zacierania śladów. Bo nie może podobać się ludziom
Ten, kto sięga po zabronione.

Przywołuję na pomoc rzeki, w których pływałem, jeziora
Z kładką między sitowiem, dolinę,
W której echu pieśni wtórzy wieczorne światło,
I wyznaję, że moje ekstatyczne pochwały istnienia
Mogły być tylko ćwiczeniami wysokiego stylu,
A pod spodem było TO, czego nie podejmuję się nazwać.

TO jest podobne do myśli bezdomnego, kiedy idzie po mroźnym,
obcym mieście.

I podobne do chwili, kiedy osaczony Żyd widzi zbliżające się
ciężkie kaski niemieckich żandarmów.

TO jest jak kiedy syn króla wybiera się na miasto i widzi świat
prawdziwy: nędzę, chorobę, starzenie się i śmierć.

TO może też być porównane do nieruchomej twarzy kogoś,
kto pojął, że został opuszczony na zawsze.

Albo do słów lekarza o nie dającym się odwrócić wyroku.

Ponieważ TO oznacza natknięcie się na kamienny mur,
i zrozumienie, że ten mur nie ustąpi żadnym naszym błaganiom.

Źródło: Czesław Miłosz, *To*, [w:] tegoż, *To*, Kraków 2000, s. 7.

Przystępując do analizy i interpretacji utworu literackiego, należy pamiętać, że pod pojęciem tym kryją się różne etapy pracy z tekstem, które jednak ściśle się ze sobą łączą. Analiza polega na rozbiorze oraz zrozumieniu budowy dzieła. Interesuje nas jego struktura i poszczególne części kompozycyjne, układ wersyfikacyjny, język (gramatyka, składnia) oraz wykorzystane w utworze środki stylistyczne. Celem analizy jest wyodrębnienie i nazwanie elementów składowych tekstu, a następnie znalezienie odpowiedzi na pytania:

- Czemu służy zastosowana budowa wiersza?
- Dlaczego określone elementy zostały wykorzystane w tekście?
- Jakie relacje zachodzą między nimi?

W zależności od charakteru tekstu możemy poddać analizie całość utworu bądź jego poszczególne poziomy, np. tylko ukształtowanie wersyfikacyjne bądź stylistyczne.

Interpretacja utworu poetyckiego to pogłębiony etap pracy z utworem. Bardzo często ząbca się on jednak z analizą formalną. Polega na wydobyciu i wyjaśnieniu sensu, wymowy utworu na podstawie jego treści, ale też umieszczeniu danego dzieła w szerszym kontekście, który jest sugerowany w samym tekście.

Jeśli potrzebujesz powtórki zagadnień dotyczących analizy i interpretacji, przypomnij sobie treść lekcji: [Jak interpretować utwory poetyckie?](#)

Rodzaje kontekstów przydatnych przy interpretacji utworu literackiego

Interpretacja może dotyczyć poszczególnych elementów dzieła literackiego (np. symboli, metaforyki, motywów) bądź też dzieła w całości. Zarówno poszczególne elementy utworu, jak i jego całokształt mogą być rozważane jedynie w kontekście samego dzieła, ale często zdarza się, że poszukujemy dla nich także kontekstów zewnętrznych. Do najistotniejszych kontekstów interpretacyjnych, na które możemy się powołać, należą:

- **kontekst biograficzny** – czynniki związane bezpośrednio z życiem autora utworu, które mogły wpłynąć na kształt dzieła,

- **kontekst historyczny** bądź **społeczny** – czynniki historyczne oraz społeczne (stosunki międzyludzkie, obyczajowość epoki), które wpłynęły na powstanie utworu,
- **kontekst filozoficzny** bądź **religijny** – sugerowane w utworze odniesienia do prądów filozoficznych, ideologii, także – przekonań religijnych,
- **kontekst historycznoliteracki** – cechy utworu, które odsyłają do określonych prądów, kierunków, stylów literackich, ale też motywów czy tematów; tutaj też można poszukiwać relacji interpretowanego utworu z innymi dziełami danego autora bądź innych twórców, które miały wpływ na jego powstanie,
- **kontekst teoretycznoliteracki** – cechy utworu, które odsyłają do rodzajów, gatunków, odmian gatunkowych i typów literackich,
- **kontekst artystyczny (interdyscyplinarny)** – odnalezienie w utworze elementów, które łączą go z innymi dziedzinami (dyscyplinami) sztuki, takimi jak malarstwo, architektura, rzeźba czy muzyka.

Należy pamiętać, że dla każdego tekstu poetyckiego istnieją różne konteksty interpretacyjne. Celem interpretacji jest ich odnalezienie, poprawne zrozumienie i opis. Pogłębioną analizę i interpretację utworu określa się mianem eksplikacji, czyli szczegółowego przyjrzenia się wszystkim elementom składowym utworu, ich rozbioru, poszukiwań jak najszerszych kontekstów dzieła.

Oprac. na podstawie: Janusz Sławiński, *Analiza dzieła literackiego*, [hasło w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1989, s. 29.

Janusz Sławiński, *Interpretacja*, [hasło w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1989, s. 199–200.

Konteksty interpretacyjne do wiersza Czesława Miłosza *To*

Omawiany utwór jest tytułowym wierszem tomu *To* wydanego w roku 2000.

((Julian Kornhauser

Czesława Miłosza strategia ochronna

To: wielki wspaniały tom, liczący ponad sześćdziesiąt wierszy. Złożony z czterech części, choć robi wrażenie zbioru dość luźnego, w istocie jest dobrze zakomponowaną całością.

Źródło: Julian Kornhauser, *Czesława Miłosza strategia ochronna*, [w:] *Poezja i codzienność*, Kraków 2003, s. 17.

Czym tak naprawdę w wierszu jest tytułowe ****TO?** Można je powiązać z pojęciami *mysterium tremendum et fascinotum*, które pojawiły się w pracy niemieckiego fenomenologa religii **Rudolfa Otta**. *Tremendum* *mysterium tremendum et fascinotum* *mysterium fascinosum* oznacza lęk przed czymś, co jest nieznanym, w sytuacji, gdy człowiek staje oko w oko z Tajemnicą, np. Bogiem. Uczucie to ma charakter religijny,

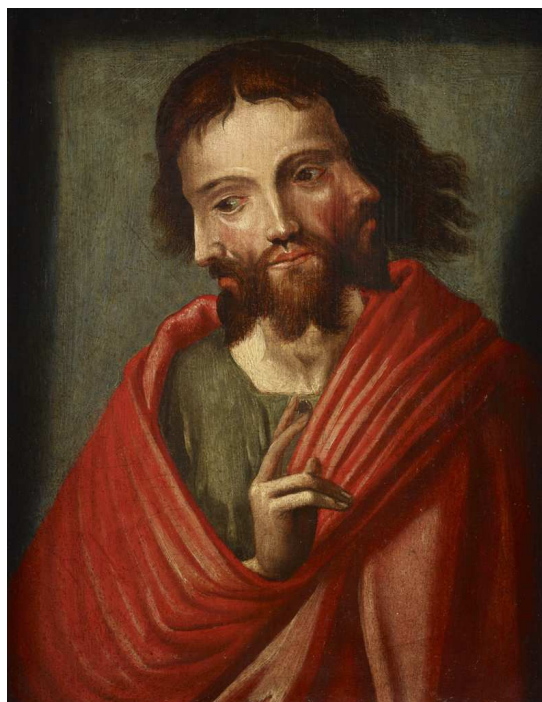
człowiek odczuwa równocześnie strach, trwogę, jak i fascynację. Julian Kornhauser napisał, że u Miłosza:

((Julian Kornhauser

Czesława Miłosza strategia ochronna

„TO” jest nieuchwytnym darem niebios, tajemniczą siłą, która pozwala nazwać rzeczy po imieniu i „sięgać po zabronione”. „To” oznacza zrozumienie kresu i niemocy, bezradność przed „kamiennym murem”. Nie chodzi zatem o natchnienie ani *élan vital* czy wyznanie religijne. Miłosz mówi o egzystencjalnym lęku, który nie opuszcza człowieka, towarzysząc mu stale w jego działaniu. Wyobcowanie, strach, zdumienie innością, samotność i poddanie się myśli o śmierci. I zrozumienie konieczności poddania się. Owo „to” jest we mnie stale, „we dnie i w nocy”. Ale tylko dzięki temu nienazwanemu lękowi „umiałem opisywać”. Ćwiczenia wysokiego stylu i lęk. Ochronna strategia i pochwała istnienia. Miłosz mówi o nieprzystawalności aktu twórczego do sensu bytu, choć zawsze mu się wydawało, że tę granicę można przekroczyć. Opis, a właściwie dotykanie problemu lęku, który tworzy i stwarza, jest przyznaniem się do dawniejszego zacierania śladów, czyli przekonania o nieuchronności upadku.

Źródło: Julian Kornhauser, *Czesława Miłosza strategia ochronna*, [w:] *Poezja i codzienność*, Kraków 2003, s. 18.

Chrystus o trzech twarzach (Trójca Święta), autor nieznany, XVII w.

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

Jednak podmiot liryczny w tej atmosferze lęku przywołuje i beztroskie chwile. Sam autor wspomina, że jako dziecko tak właśnie widział świat: jako „dziedzinę piękna”.

Źródło: Zygmunt Dworaczek, *Pejzaż, szkic*, 1904, domena publiczna.

((Czesław Miłosz

Szczęście

Moje doświadczenie szczęśliwego dzieciństwa jest tak żywe i intensywne, że wierzę w jego autentyczność. Było to, nie waham się powiedzieć, oczarowanie ziemią jako rajskim ogrodem. [...] Ścieżka w cieniu dębów prowadziła nad moją rzekę, która miała mnie już nie opuścić przez resztę życia, gdziekolwiek zawiódł mnie los [...]. Jej ospały prąd pozwalał wzrastać liliom wodnym, a tu i ówdzie ich wielkie liście pokrywały powierzchnię wody. Jej brzegi porośnięte tatarakiem kryły się w cieniu krzewów i olch. [...] jako dziecko byłem przede wszystkim odkrywcą świata nie jako miejsca cierpienia, ale dziedziny piękna. Drzewa w parku, sady i rzeka tworzyły odrębną krainę o zintensyfikowanej, promiennej realności, prawdziwszej niż cokolwiek, co istniało poza nią.

Źródło: Czesław Miłosz, *Szczęście*, „Gazeta Wyborcza” 2001.

Czy dorosłość zmieniła tę perspektywę?
W kolejnych wersach obserwujemy bowiem
odwołanie do doświadczeń II wojny
światowej, a zwłaszcza Holokaustu. Urodzony
w 1911 roku Miłosz, w chwili wybuchu wojny
miał 28 lat, przeżywał więc wydarzenia tego
okresu jako dorosły człowiek.

((Łukasz Tischner

Sekrety manichejskich trucizn. Miłosz wobec zła

Zachwyt nad pięknem świata
może być dla człowieka ucieczką
przed złem, demonicznością
świata. Koncepcja zachwytu nad pięknem jako swoistej metafizyki
piękna pojawia się w myśli F. Dostojewskiego i S. Weil. Ich koncepcje
wywarły znaczny wpływ na światopogląd Miłosza.

Źródło: Łukasz Tischner, *Sekrety manichejskich trucizn. Miłosz wobec zła*, Kraków 2001.

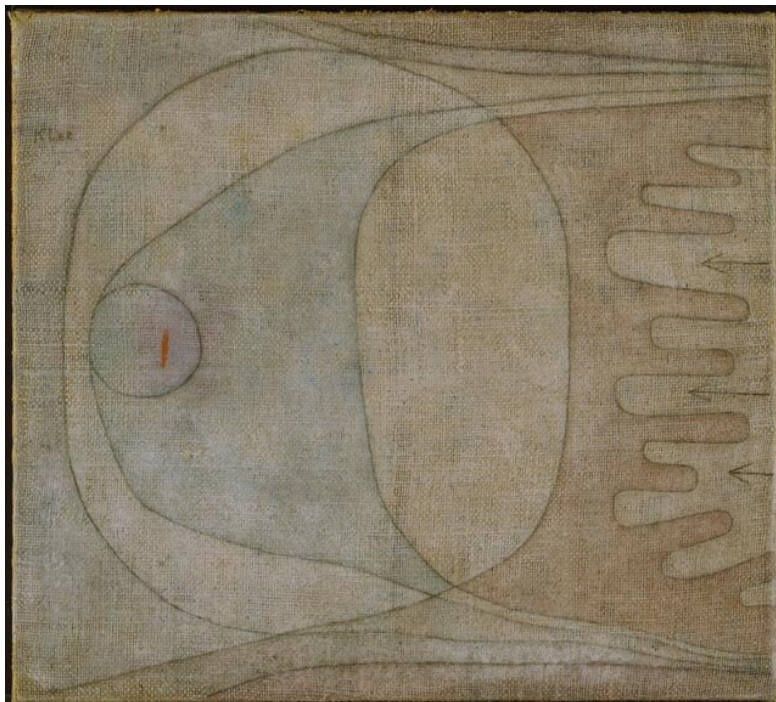

Pomnik ofiar Holokaustu w Berlinie, CC BY-SA 2.5,
Wikimedia Commons

Rozszerzenie interpretacji – konteksty – inne dzieła sztuki

Pisząc o kontekstach współczesnych, mam na myśli wszystkie dzieła sztuki, nie tylko teksty literackie, które wykazują jakieś punkty wspólne z omawianym utworem, np. podejmują podobny temat.

- wiersz Bolesława Leśmiana *Dziewczyna*, opublikowany w 1933 roku;
- wiersz Leopolda Staffa *Otchłań kusząca*, pochodzący z tomu *Ptakom niebieskim* (1905);
- obraz Paula Klee *Strach* (1934).

Źródło: Paul Klee, *Strach*, 1934, domena publiczna.

Słownik

asceza

(gr. *áskēsis* – ćwiczenie)

1. umartwianie się w celu osiągnięcia doskonałości lub zbawienia duszy
2. wyrzeczenie się przyjemności i wygod
3. prostota i oszczędność wyrazu, surowość formy

élan vital

(fr.) pęd życia

kombinatoryka

(niem. *Kombinatorik*) – dział matematyki zajmujący się wyznaczaniem możliwych układów elementów, które można tworzyć w ramach zbiorów skończonych

manicheizm

(Mani – mnich perski, twórca tej teorii) – system religijno-filozoficzny powstały w Persji, uznający za zasadę bytu dwa przeciwstawne pierwiastki: światło i dobro oraz ciemność i zło

medytacja

wprowadzenie umysłu w stan najwyższego skupienia, mające na celu samopoznanie, samodoskonalenie, kontakt z Bogiem lub będące celem samym w sobie

mysterium fascinosum

(łac. tajemnica urzekająca) wg R. Otto jeden z dwóch najważniejszych sposobów odczucia boskości, polegający na doświadczeniu urzeczenia i zniewolenia

mysterium tremendum

(łac. tajemnica przerażająca) wg R. Otto jeden z dwóch najważniejszych sposobów odczucia boskości, charakteryzujący się doświadczeniem lęku i grozy

Schemat

Etap pierwszy: przyswojenie tekstu

Polecenie 1

Po dokładnej lekturze wiersza zapisz swoje pierwsze refleksje na jego temat, wstępne hipotezy interpretacyjne.

« Czesław Miłosz

To

Żeby wreszcie powiedzieć mógł, co siedzi we mnie.
Wykrzyknąć: ludzie, okłamywałem was
Mówiąc, że tego we mnie nie ma,
Kiedy TO jest tam ciągle, we dnie i w nocy.
Chociaż właśnie dzięki temu
Umiałem opisywać wasze łatwopalne miasta,
Wasze krótkie miłości i zabawy rozpadające się w próchno, Kolczyki,
lustra, zsuwające się ramiączko,
Sceny w sypialniach i na pobojuwiskach.

Pisanie było dla mnie ochronną strategią
Zacierania śladów. Bo nie może podobać się ludziom
Ten, kto sięga po zabronione.

Przywołuję na pomoc rzeki, w których pływałem, jeziora
Z kładką między sitowiem, dolinę,
W której echu pieśni wtórzy wieczorne światło,
I wyznaję, że moje ekstatyczne pochwały istnienia

Mogły być tylko ćwiczeniami wysokiego stylu,
A pod spodem było TO, czego nie podejmuję się nazwać.

TO jest podobne do myśli bezdomnego, kiedy idzie po mroźnym,
obcym mieście.

I podobne do chwili, kiedy osaczony Żyd widzi zbliżające się
ciężkie kaski niemieckich żandarmów.

TO jest jak kiedy syn króla wybiera się na miasto i widzi świat
prawdziwy: nędzę, chorobę, starzenie się i śmierć.

TO może też być porównane do nieruchomej twarzy kogoś,
kto pojął, że został opuszczony na zawsze.

Albo do słów lekarza o nie dającym się odwrócić wyroku.

Ponieważ TO oznacza natknięcie się na kamienny mur,
i zrozumienie, że ten mur nie ustąpi żadnym naszym błaganiom.

Źródło: Czesław Miłosz, *To*.

Etap drugi: zrozumienie treści

Polecenie 2

Wypisz z wiersza frazy, słowa, sformułowania oraz pojęcia, które uznajesz za kluczowe do jego poprawnej interpretacji.

Etap trzeci: analiza tekstu – warstwa formalna i treściowa

Polecenie 3

Zapoznaj się ze schematem obrazującym funkcjonowanie w wierszu warstwy formalnej oraz warstwy treściowej. Uzupełnij tabelę porządkującą wiedzę o osobie mówiącej, świecie przedstawionym i relacjach osoby i świata. Wypisz z wiersza odpowiednie cytaty i określenia.

Osoba mówiąca w wierszu

Elementy składowe świata
przedstawionego

Relacja podmiotu i świata

Źródło: Englishsquare, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 4

Zapoznaj się ze schematem identyfikującym środki stylistyczne zawarte w utworze. Wskaż ich funkcje.

Środek stylistyczny

Przykład z wiersza

Funkcja w utworze

Źródło: Englishsquare, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 5

Powiąz warstwę formalną tekstu ze stroną treściową. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie propozycją interpretacji.

Etap czwarty: zakończenie – interpretacja uogólniająca

Polecenie 6

Na podstawie wszystkich wskazanych w lekcji etapów pracy stwórz własną interpretację wiersza Czesława Miłosza *To*.

Ćwiczenie 1

Określ sposób obrazowania zastosowany w wierszu Miłosza *TO*. Wybierz właściwą konwencję:

☐ fantastyczna

☐ realistyczna

☐ oniryczna

☐ groteskowa

☐ naturalistyczna

Ćwiczenie 2

Zaznacz motywy poetyckie, które pojawiają się w wierszu Miłosza:

☐ motyw krainy dzieciństwa

☐ motyw theatrum mundi

☐ motyw nieuchronności losu

☐ motyw śmierci

☐ motyw roli poety i poezji

☐ motyw poszukiwania prawdy

☐ motyw przemijania

☐ motyw podróży

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną, wybierz jeden kierunek interpretacyjny, a następnie omów wiersz zgodnie z wybranym przez siebie założeniem.

Polecenie 2

Na podstawie prezentacji multimedialnej odpowiedz na pytanie: na czym polega słabość człowieka (nie tylko poety), a na czym jego siła?

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Muzyka wykorzystana w prezentacji: Kevin Graham, *Life*, licencja: [Artist.io](https://www.artist.io)

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Warsztaty interpretacyjne. Czesław Miłosz *To*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- formułuje tezę interpretacyjną wiersza *To* Czesława Miłosza,
- określa cel zastosowania dwóch planów czasowych w utworze,
- wskazuje motywy poetyckie pojawiające się w wierszu,
- dokonuje interpretacji utworu *To*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Warsztaty interpretacyjne. Czesław Miłosz *To*”. Prosi uczestników zajęć o przeczytanie wiersza *To* i zanotowanie swoich pierwszych refleksji na jego temat. w sekcji „Przeczytaj”.
2. **Recytacja.** Chętna lub wybrana osoba przygotowuje głośne czytanie utworu poetyckiego *To*, z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Przybliżenie przez nauczyciela tematu i celów lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.

2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel prosi jednego z uczniów lub uczennic o odczytanie wiersza Czesława Miłosza *To*. Następnie pyta uczestników zajęć o ich pierwsze wrażenia i refleksje na temat utworu. Uczniowie wypowiadają się swobodnie.

Nauczyciel zapowiada, że praca na lekcji będzie polegała na analizie i interpretacji wiersza Miłosza. Prosi, by uczniowie podzielili się na grupy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie rozpoczynają pracę od zapoznania się z kontekstami interpretacyjnymi do wiersza Czesława Miłosza *To* zamieszczonymi w bloku tekstowym. Nauczyciel pyta, czy uczniowie przypominają sobie jakieś inne teksty kultury, które mogłyby pełnić funkcje kontekstów dla wiersza Miłosza. Jeśli pojawią się jakieś tytuły, uczniowie notują je w zeszytach.
2. Następnie uczniowie pracują w grupach nad kolejnymi poleceniami z sekcji „Schemat” oraz „Prezentacja multimedialna”. Nauczyciel udziela im pomocy, jeśli jest taka potrzeba.
3. Po upływie ustalonego czasu liderzy grup informują, jakie założenia interpretacyjne przyjęła grupa. Uczniowie wspólnie dyskutują o możliwych interpretacjach. Nauczyciel dba o to, by dyskusja zakończyła się podsumowaniem i sformułowaniem wniosków.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy wylosowanej grupy. Prosi o samoocenę uczniów dotyczącą współpracy w zespole oraz wykonanego zadania. Dokonuje oceny pracy wybranych uczniów.

Praca domowa:

1. Na podstawie wszystkich wskazanych w lekcji etapów pracy stwórz własną interpretację wiersza Czesława Miłosza *To*

Materiały pomocnicze:

- Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011.
- *Polonista w szkole*, pod red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.
- Stefan Chwin, *Miłosz. Interpretacje i świadectwa*, Kraków 2012.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Schemat” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.